ESMÂÎ

Meşhûr Arab dili âlimi. İsmi, Abdülmelik bin Kureyb bin Alî bin Esmâ el-Bâhilî olup, künyesi Ebû Sa'îd'dir. Dedesinin ismi Esmâ'dır. Dedesine nisbetle Esmâî denir. Esmâî diye meşhûrdur. 122 (m. 740) senesinde Basra'da doğup, 216 (m. 831) târihinde yine orada vefât etmiştir. Vahalar ve kırlarda yaşıyan Araplar arasında, çok dolaşmıştır. Onlarla alâkalı haber ve bilgileri toplamıştır. Bu bakımdan Arap diline büyük hizmetleri olmuştur! Topladığı bilgileri, halifelere takdim ederdi. Buna karşılık, halifeler ona mükâfat ve hediyeler verirlerdi. Bildirmiş olduğu haberler gayet çoktu. Abdullah bin Avn, Şû'be bin Haccâc, Ya'kûb bin Tahlân, Mis'ar bin Kedâm, Süleymân bin Mugîre, Kurre bin Hâlid gibi büyük zâtlardan (r.anhüm) rivâyetlerde bulundu. Ondan da, kardeşinin oğlu Abdurrahmân bin Abdullah, Ebû Ubeyd Kâsım bin Sellâm, Ebû Hatim es-Sicistânî ve daha başka âlimler de ondan rivâyette bulunmuştur. Basralıdır. Hârûn Reşîd zamanında Bağdâd'a gelmiştir.

Esmâî, Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîfi açıklamakta çok titizlik gösterirdi. Bilmezse asla açıklamaya girmezdi. Ama, Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîften bir kelime, âyet veya cümlenin ma'nâsı sorulunca, "Araplar bu kelimenin ma'nâsı için, böyle söylerler. Ancak âyet-i kerîmede ve hadîs-i şerîfteki murâd olan (kastedilen) ma'nâyı bilmiyorum" derdi. Halife Hârûn Reşîd ona çok alâka gösterirdi. Bir ara uzun müddet görüşmemişlerdi. Esmâî, Hârûn Reşîd'in yanına gelince, "Bizi artık unuttun. Sana bir kötülük mü yaptık da, bize uğramiyorsun?" demiştir.

Âlimlerin hakkında buyurdukları: Yahyâ bin Maîn; onun rivâyetinde sika (güvenilir) olduğunu söyler.

İbrâhîm el-Harbî: "Basra'daki Arap dili âlimlerinin bir kısmı Ehl-i bid'at idiler. Fakat, şu meşhûr dört zât, Ehl-i sünnet i'tikâdında idiler. Bunlar Ebû Amr bin Âlâ', Halîl bin Ahmed, Yûnus bin Habîb ve Esmâî'dir."

Muhammed bin İbrâhîm bin Müslim Tarsûsî, Ahmed bin Hanbel ile Yahyâ bin Maîn'in, Esmâî'yi sünnet-i seniyyeye bağlı olduğu için, medhettiklerini söylemişlerdir.

Esmâî'nin çok eserleri vardır. Ba'zıları şunlardır:

1. El-İbil, 2. El-Ezdâd, 3. El-Müterâdif 4. El-Fark, 5. Şerh-i Dîvân-ı Zir-Rumme.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-A'lâm cild-4, sh. 162

2) Tehzîb-üt-tehzîb cild-6, sh. 415

3) Târîh-i Bağdâd cild-10, sh 410

4) Vefeyât-ül-a'yân cild-3, sh. 170

5) Kıyâmet ve Âhıret sh. 49